

Милан Филиповић

директор истраживања
у Комитету правника за
људска права - Јуком

ДИПФЕЈКОВИ, ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И ПРОТЕСТИ

Када је истина под знаком питања

Коришћењем дипфејк технологије могуће је дискредитовати организаторе или учеснике протеста, стварајући лажне доказе о насиљу, говору мржње или другим незаконитим активностима.

Дипфејк технологија може приказати мирне протестанте као насилне, оправдавајући тиме оштру реакцију полиције или наметање рестриктивних мера

Вештачка интелигенција је данас способна да генерише текст, уверљиве имитације нечијег гласа и реалистичне фотографије као и видео-снимке. Права опасност се не крије у стварању хуманоидних робота, већ у овладавању језиком.

Дипфејкови (енгл. Deepfake) и вештачка интелигенција доводе у питање нашу способност да разликујемо стварност од манипулације. У скоројјој будућности, реалистични видео-снимци насилних демонстрација и лидера мирних протеста који изговарају позиве на насиље могли би постати свеприсутни. Ова технологија би могла бити искоришћена како би се обесхрабрили грађани да се прикључе протестима или како би се изазвала подела међу људима у вези са бруталним разбијањем мирних протеста.

Поред генерисања дипфејк садржаја, алгоритми вештачке интелигенције могу бити коришћени за ширење дезинформација путем друштвених мрежа, појачавајући утицај кампања дезинформација. Ово представља озбиљну претњу за јавна окупљања, јер се дипфејкови стратегијски ко-

ристе за ширење лажних наратива, манипулацију јавним мњењем и подстицање конфликта. Вирусна природа дигиталног садржаја отежава сузбијање ефеката дезинформација заснованих на дипфејковима, што додатно угрожава процес информисаног доношења одлука и отежава организацију мирних протеста.

Суочени с новим изазовима, често брзоплето посежемо за идејом унапређења законодавства, без осврта на то колико се постојећи прописи заиста примењују. Србији не недостаје законски оквир за реаговање на спречавање јавних скупова путем претње, силе или обмане. Чланом 151 Кривичног законика прописано је кривично дело спречавања јавног скупа. Међутим, ово као и бројна друга кривична дела се ретко процесуирају упркос озбиљној друштвеној потреби за њиховим сузбијањем. Постојећи механизми правне заштите често губе своју сврху и због дуготрајности поступака, али и других препрека. Тужбе за повреду части и угледа неће обесхрабити таблоиде да крше закон, ако ће им држава кроз шеме финансирања платити већу

суму новца него што је износ одштете за повреду части и угледа. Ако данас не можемо схватити како неко може поверовати у невероватне наслове таблоида, замислите како ће бити сутра када таблоидне телевизије буду те наслове материјализовале у облику уверљивих покретних слика.

Правни поступци могу играти значајну улогу у сузбијању злонамерног коришћења дипфејкова и исправљању нанете штете. Ипак, треба имати на уму да они често не могу у потпуности вратити ствари у стање пре штетних догађаја, посебно код ширења дезинформација. Да би се смањила исплативост злонамерног коришћења дипфејкова, треба применити холистички приступ који комбинује правне, технолошке и образовне мере. То укључује доношење јасних прописа који забрањују злоупотребу дипфејк технологије, унапређење ефикасности правосуђа у овим предметима, развој технолошких алата за детекцију дипфејкова, као и кампање које информишу јавност о ризицима и препознавању лажних садржаја. Циљ је створити окружење у којем би злонамерно коришћење дипфејкова било мање привлачно, док би се истовремено очувала слобода изражавања.

Раст вештачке интелигенције и дипфејкова изазива сложена правна и етичка питања. Вештачка интелигенција има потенцијал за унапређење друштва, али истовремено представља озбиљан ризик по људска права. Ерозија поверења, манипулација јавним дискурсом, гушење неслагања, ширење дезинформација и правни изазови захтевају хитну пажњу.

Према захтевима ЕУ, када је реч о употреби чет ботова, корисници морају бити јасно информисани да не разговарају са особом од крви и меса. Додатно, Европска унија је упутила захтев да Facebook, TikTok и Google почну да обележавају садржај настао употребом вештачке интелигенције. Почетком године на снагу су ступиле и смернице Кинеске администрације за сајбер простор (САС) о начину креирања дипфејк садржаја. У складу са овим и популарна платформа TikTok, у власништву кинеских предузетника, већ је ускладила своје смернице. У другим земљама, попут Велике Британије и САД, нагласак је стављен на борбу против употребе дипфејк садржаја у осветничкој порнографији.

У Србији још увек није усвојен проактиван приступ у вези са дипфејк садржајем. Међутим, креирање и објављивање дипфејк снимка неке стварне особе без њеног пристанка у Србији може представљати кршење закона уколико се тиме задире у њену приватност, повређује њен углед или се крше њена ауторска права.

Јавне личности, укључујући познате особе из света забаве и спорта, често се суочавају с мањим нивоом приватности у односу на обичне грађане. Међутим, иако су изложени већој пажњи јавности, то не значи да немају право на приватност. Важно је нагласити да би неовлашћена употреба дипфејк материјала јавних личности у рекламне сврхе требало да буде забрањена. Као носиоци јавних функција, политичари се суочавају с притисцима који произлазе из њихове улоге. У многим демократским друштвима, слобода изражавања и критика су важне вредности које се штите. Политичари би требало да имају већу толеранцију на јавну критику, укључујући политичке пародије и сатире, те би јасно означени дипфејкови политичара требало да буду дозвољени.

Фотографисање и снимање лица која нису јавне личности на јавном месту је у принципу дозвољено, уколико се тиме не задире осетно у њихову приватност. Међутим, уколико би такав снимак био искоришћен за креирање дипфејк садржаја који приказује то лице у неком приватном чину, то би могло бити кривично дело. Дипфејк снимак својом садржином може нашкодити и угледу лица, а уколико је креиран обрадом ауторског дела (нпр. предавања), може бити речи и о кршењу ауторских права. Зависно од околности случаја, поред кривичног поступка жртвама злоупотребе дипфејк технологије на располагању може бити и парнични поступак за накнаду штете због повреде части и угледа, односно кршења ауторских права, као и поступци пред независним и регулаторним телима.

У потрази за више информација о правима и обавезама организатора јавних окупљања у дигиталном добу, можете погледати „ПРОТЕСТИ И ДИГИТАЛНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ - Водич за организаторе“ који је израдио Комитет правника за људска права - ЈУКОМ.

ДЕКАДА ИНКЛУЗИЈЕ

Стигма је омча око врата ромског детета

Док одговорни жмуре на проблеме, неправда се сваљује на Роме, а најочигледније на децу и вишеструко дискриминисане жене и ЛГБТ заједницу из ромске популације, упркос различитим системским полугама да они постану равноправни грађани

СНЕЖАНА КРСТИЋ

Готово деценију од завршетка Декаде инклузије Рома 2005-2015, усмерене на смањење дискриминације према припадницима овог народа у десетак земаља централне и источне Европе, Србија се не може похвалити нарочитим дометима. Примера неуспеха има много, од безусловног становања и сегрегације у образовању, до мањкавог приступа запошљавању, чему је и предуслов и последица неадекватан третман ромске популације од 131.936 житеља у Србији, колико

их се декларисало на последњем попису.

Јаз између неромског и ромског становништва овде је већи него било где на Западном Балкану, према регионалном истраживању УНДП-а из 2017. Однос свих овдашњих етничких група, као и већинског становништва према Ромима заснован је на предрасудама и стереотипима. Конкретну потврду те немиле статистике добили смо недавно у виду вести о ромској девојчици из Врбаса коју су школски другови система-